

Dulkadir Beyliği-Akkoyunlu Devleti Münasebetleri^{1*}**Samet ALIÇ**

Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
sametalic@ksu.edu.tr

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-5618-1213>

Öz

Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılışının ardından Anadolu coğrafyası, siyasi anlamda parçalandı ve bu coğrafyada birçok siyasi teşekkülden oluşan yeni bir siyasi düzen zuhur etti. Anadolu'nun bu yeni siyasal yapısında Elbistan, Maraş ve çevresinde Dulkadir Beyliği tarih sahnesine çıktı. Bulunduğu coğrafya hasebiyle Anadolu'nun doğusu ile batısı arasında ve Suriye ile Anadolu arasında kavşak bir noktada yer alan bu beylik XIV. asrın ikinci çeyreğinden XVI. asrın ilk çeyreğine kadar Anadolu'daki siyasi ve sosyal tarihe etki etmişlerdir.

Dulkadir Beyliği, Anadolu'nun parçalanmış siyasi vaziyeti sebebiyle birçok siyasi teşekkülle münasebette bulunmuştur. Bu siyasi teşekküllerden biri olan Akkoyunlular, Dulkadirlilerin doğu sınırlarındaki birtakım faaliyetlerin aktörü olmuşlardır. Özellikle Uzun Hasan döneminde gücünün zirvesine ulaşan Akkoyunlular, bu dönemde Memlûkler ile Osmanlılar arasındaki nüfuz mücadelesinde zor duruma düşen Dulkadirlilerin doğu topraklarında Dulkadirliler için önemli bir tehlike haline gelmişlerdir. Bu süreç Akkoyunluların zayıflamasına kadar devam etmiştir.

Osmanlılar, Memlûkler ve Safevîler gibi güçlü siyasi teşekküllerin faaliyetleri Dulkadirliler ile Akkoyunlular arasındaki münasebatın seyrinde etkili olmuştur. Özellikle XVI. asrın hemen başında bölgede Safevi Devleti'nin zuhuru hem Akkoyunluları hem Dulkadirlileri müşkül duruma düşürmüştür. Bu dönemdeki Safevi tehlikesi Akkoyunlular ile Dulkadirlilerin arasındaki münasebetin seyrini değiştirmiştir. Böylece Dulkadir-Akkoyun ilişkilerinde bir yakınlaşma

¹ Makale Geliş/Kabul Tarihi: 13.11.2019 / 13.02.2020

* Bu makale Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalında Samet ALIÇ tarafından 2017 yılında tamamlanan "Dulkadir Beyliği'nin Komşu Beylik ve Devletlerle Münasebetleri (1337-1522)" isimli doktora tezinden türetilmiştir

Künye Bilgisi: Aliç, S. (2020). *Dulkadir Beyliği-Akkoyunlu Devleti Münasebetleri. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (1), 211-226. DOI: 10.33437/ksusbd.646534

görülmüştür. Bu yakınlaşma dönemi çok uzun sürmemiştir. Çünkü iki siyasi teşekkül XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde dağılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dulkadir, Akkoyunlu, Memlûk, Osmanlı.

Relations Between Dulkadir Principality And Aq Qoyunlu Confederation

Abstract

After the collapse of Anatolian Seljuk Sultanate, Anatolia region was politically fragmented, thus a new political environment consisting of many small principalities emerged in Anatolia. Dulkadir Principality was established at Elbistan, Maraş and surrounding areas in this new political structure of Anatolia. This principality's area was located between the east and west of Anatolia and at the crossroads between Syria and Anatolia. Dulkadir Principality influenced political and social history in Anatolia from second quarter XIVth century to first quarter XVIth century.

Dulkadir Principality associated with many political institutions due to the politically fragmented status of Anatolia. Aq Qoyunlu Confederation, which was one of these political institutions, became an actor of some activities on the eastern borders of Dulkadirids. Aq Qoyunlu Confederation reached its strongest period with the rule of Uzun Hasan and became an important threat for the Dulkadirids who were in a difficult position in struggle for superiority between Mamluks and Ottomans. This process continued until weakening of Aq Qoyunlu Confederation.

The activities of powerful political institutions such as Ottomans, Mamluks and Safavids were effective in the aspect of relations between Dulkadirids and Aq Qoyuns. The emergence of Safavid Kingdom in the region adversely affected both Aq Qoyuns and Dulkadirids. The Safavid threat in this period changed the aspect of the relationship between the Aq Qoyuns and Dulkadirids. Thus, a rapprochement was observed in the relations between Dulkadirids and Aq Qoyuns. They were collapsed in the first quarter of the XVIth century.

Keywords: Dulkadirids, Aq Qoyuns, Mamluk, Ottoman.

Giriş

Orta Çağ Anadolu tarihinin en mühim siyasi ve askeri olaylarından biri, Sultan Alp Arslan'ın önderliğinde zaferle sonuçlanan Malazgirt Savaşı'dır. Bu savaş hem Diyar-ı Rum'un hem de Türk milletinin tarihi seyrini değiştirmiş, Anadolu'da Türkiye tarihini başlatmış ve bu süreç günümüze dek gelmiştir. Bu savaş takiben çok kısa süre içerisinde Türkmenler, Bizans sınırına kadar ilerlemiştir. Bu vesile ile Birinci Dönem Anadolu Beylikleri diye anılan Tevâif-i Mülûk zuhura gelmiştir (bk. Koca, 2015)

Anadolu'da meydana gelen ilk Türk siyasi teşekküllerin büyük kısmı Malazgirt Savaşı'ndan hemen sonra kurulan Türkiye Selçuklu Devleti'ne tabi olmuştur. 1240 Babaî İsyanı ve 1243 Köseadağ Savaşı'nın olumsuz yansımaları Türkiye Selçuklu Devleti'ni XIV. asrın hemen başında ortadan kaldırmıştır (Ersan ve Alican, 2014:29). Bununla beraber 1335'te İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın vefatı, Anadolu'daki Türkmen Beyleri üzerindeki siyasi ve askeri baskıyı kırmıştır. Böylece Anadolu'da yeni bir Tevâif-i Mülûk dönemi ortaya çıkmıştır (Karadeniz, 2008:22).

XIV. asırda ortaya çıkan Tevâif-i Mülûk'ten biri olan Dulkadir Beyliği, Anadolu ile Suriye'nin geçiş güzergâhında yer alan Maraş, Elbistan ve çevresinde 1337 yılında Zeyneddin Karaca Bey tarafından Memlûklere tabi olarak kurulmuştur. Dulkadir Beyliği, Anadolu'nun XIV. asırdaki parçalanmış siyasi hayatı içerisinde kendisine önemli bir yer bulmuştur. Dulkadir Beyliği, 185 yıl devam eden siyasi hayatı boyunca Anadolu'da; Ramazan Beyliği, Eratna Beyliği, Karamanoğulları Beyliği, Özeroğulları Beyliği, Mutaharten (Erzincan) Beyliği, Kilikya Ermeni Krallığı, Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti, Timur Devleti, Akkoyunlu Devleti, Safevi Devleti, Osmanlı ve Memlûklerle çeşitli múnasebetlerde bulunmuştur. Bu múnasebetle Tevâif-i Mülûk tarihinde önemli bir iz bırakmışlardır (bk. R.Yinanç, 1989).

Dulkadir Beyliği'nin Güneydoğu Anadolu'da sınır komşusu olan Akkoyunluların Anadolu'ya ne zaman ve nasıl geldikleri hakkındaki mülahazalarda müellifler arasında birliktelik yoktur. Akkoyunlular, Oğuzların Bayındır boyundan olukları için onlara, Bayındır Han Oğlanları ve Bayındırıyye gibi isimler de verilmiştir. Büyük ihtimal Moğol istilasından kaçarak XIII. asrın sonunda Horasan'dan Azerbaycan'a ve XIV. asırda da Anadolu'ya gelmişlerdir. Anadolu'da Diyarbakır, Ergani ve Harput çevresine yerleşmişler ve muhtemelen Artukluların maiyetine girmişlerdir. 1340'tan itibaren reisleri Tur Ali Bey komutasında Trabzon Rum İmparatorluğu'na yaptıkları akınlarla Anadolu'da siyasi faaliyetlere başlamışlardır. Kara Yülük Osman (ö.1435) zamanında bağımsız hale gelen Akkoyunlular, zamanla Anadolu'nun doğusundan itibaren

Irak ve Azerbaycan sahasını kapsayan önemli bir siyasi teşekkül haline gelmiştir (bk. M. Yinanç, 1978; Sümer, 1989; Uzunçarşılı, 2011a; Woods, 1993).

İlk Münasebetler ve Dulkadirliilerin Harput'a Hakim Olması

Dulkadiroğulları, Halil Bey (1355-1386) döneminde Harput² ve civarını ele geçirince Güneydoğu Anadolu'daki nüfuzlarını daha da artırdılar. Dulkadirliilerin doğuya doğru ilerlemeleri doğudaki en güçlü komşuları olan Akkoyunlular ile karşılaşmalarına neden oldu. Bu dönemde Akkoyunluların başında ise Kara Yülük Osman bulunuyordu (Gökhan, 2015:196).

Dulkadirliiler ile Akkoyunlular arasındaki ilk münasebetler, Memlûkler üzerinden gerçekleşti. Memlûklerde hükümete karşı isyan ederek Suriye'de hükümdarlığını ilan eden Cekem özellikle kuzeyde Türkmenlere aşırı baskıcı davrandı. Suriye'nin kuzeyinde bu baskıdan etkilenen Dulkadiroğulları Akkoyunlu ve Karakoyunlularla ittifak yaparak Cekem'e karşı bir cephe oluşturdu. Cekem bu üç cepheden oluşan ittifakı hafife aldı ve onları mağlup edebileceğini düşündü. Akkoyunlu lideri Kara Yülük Osman, Urfa'da Cekem'i kuşattı. 25 Nisan 1407 tarihinde Kara Yülük, Cekem'i öldürdü ve onun kesilen elini Cekem'den yana çok dertli olan Dulkadir beyi Nasreddin Mehmet Bey'e gönderdi. Cekem'in kesik elini gören Nasreddin Mehmet Bey, rahat bir nefes aldı. Cekem'in ölümü üzerine Dulkadirliiler kalabalık bir ordu hazırlayıp Halep'i işgal etmek istedi; ancak Dulkadirliilerin bu emeli gerçekleşmedi (R. Yinanç, 1989:37).

Akkoyunlular ile Dulkadirliiler arasındaki Cekem'e karşı yapılan ittifak uzun sürmedi çünkü iki siyasi teşekkülün çıkarları aynı coğrafyada çatışıyordu. Kara Yülük Osman Bey, 1426 yılından sonra Dulkadirliilerin doğusundaki baskılarını arttırarak buraları idaresi altına almaya çalıştı. Rum İmparatorluğu ile ittifak kuran Akkoyunlular, Malatya civarlarına kadar akınlar yapıp 1428 yılında Harput'u kuşattı. Bir yıl gibi uzun bir sürenin ardından Kara Yülük, Mayıs 1429'da Harput'u Dulkadirliilerin elinden aldı ve burayı oğlu Ali Bey'e bıraktı (Sümer, 1989:271; M. Yinanç, 1978:258; Koyuncuoğlu, 2004:VII). Akkoyunluların Harput'u almalarına kızan Nasreddin Mehmet Bey, Mayıs 1433'te Memlûk sultanı Barsbay'ın Akkoyunlular üzerine yaptığı sefere katıldı. Ancak Amid kuşatması adıyla anılan bu kuşatma başarısızlıkla sonuçlandı (R. Yinanç, 1989:48; Akdağ, 1979:145). Akkoyunlulara karşı alınan bu başarısızlığa rağmen Nasreddin Mehmet Bey, Harput şehrinde vazgeçmedi ve 1439 yılında

² Dulkadirli Halil ve Sevlî Bey zamanında Harput Dulkadirli idaresinde kaldı (Darkot, 1987:297). Dulkadirli Halil ve İbrahim Bey, Harput kalesinde önemli tamirat yaptılar. (Aşan, 2012:308) Harput XIV. yüzyılın sonlarına doğru Dulkadirli, Kadı Burhaneddin, Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletleri arasında sık sık el değiştirdi (Mehmet Ali Ünal, 1997:233).

Harput'u tekrar ele geçirmeyi başardı. Şehrin kendisinde kalması için Memlûkleri de razı etti (Gökhan, 2015:197).

Nasreddin Mehmet Bey, 1442 yılında ölünce Dulkadir Beyliği'nin başına Süleyman Bey geçti. Süleyman Bey; Karamanlılar, Akkoyunlular ve Karakoyunlulara karşı Memlûkler ve Osmanlılar ile iyi ilişkiler kurdu. Bu sırada Akkoyunluların kurucusu Kara Yülük ölünce Akkoyunlu şehzadeleri taht mücadelesine girişti. Yönetimi elinde bulunduran Kara Yülük'ün torunu Cihangir hem amcalarına hem de kardeşlerine karşı ciddi bir mücadeleye girişti. Cihangir'in amcalarının bir kısmı Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah'a yaklaşırken Cihangir'in amcası Kasım ile bazı Akkoyunlu beyleri Dulkadirli Süleyman Bey'e yaklaştı. Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah, Erzincan'ı Akkoyunlulardan aldı. Komutanlarından Rüstem Tarhan'ı da Dulkadirliilerin olaya müdahale etmesini engellemek için görevlendirildi. Bu sırada Cihangir, Diyarbakır'a kadar çekildi (Hasan-ı Rumlu, 2006:270; Tihrani, 2014:125; R.Yinanç, 1989:56). Onu takip eden Karakoyunlular, Memlûk topraklarına geleceklerini ve amaçlarının Cihangir'i bulmak olduğunu beyan ettiler. Memlûk sultanı kendi topraklarına akın yapılmadığından emin olunca Ekim 1450'de Dulkadirli Süleyman Bey'e haber göndererek Cihangir'in Memlûk topraklarına girmesi halinde Suriye'ye inmesinin engellenmesini istedi (R. Yinanç, 1989: 57; Akyol, 2004: 80; Ağır, 2012:158). Karakoyunlular, Aralık 1451'de Fırat'ı geçip Malatya'ya doğru ilerledi. Karakoyunluların kuvvetlerinden bir kısmı da Dulkadirliilerden Akkoyunlulara gidecek yardımı engellemekle görevlendirildi. Anadolu'daki bu karışık üstünlük kurma mücadelesinin yoğunlaşması üzerine Memlûk sultanı Çakmak bütün Suriye valilerinin toplanarak kayınpederi Dulkadirli Süleyman Bey'e yardıma gitmelerini emretti. Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah bu haberi alınca Memlûklere düşman olmamak için Süleyman Bey'e saldırmaktan vazgeçerek sadece Akkoyunlular üzerine saldırdı. Bir yıl sonra da Akkoyunlular ile Karakoyunlular arasındaki gergin ortam düzeldi (R. Yinanç, 1989:57).

Melik Arslan Bey (1454-1465) Döneminde Münasebetler

Dulkadir Beyliği'nin başına Süleyman Bey'den sonra Melik Arslan Bey geçti. Diğer taraftan Akkoyunluların başında Uzun Hasan bulunuyordu. Uzun Hasan döneminde Akkoyunlular gücünün zirvesine ulaştı. Akkoyunlular, bu dönemde birçok Türkmen gurubunu da yanlarına çekmeyi başardı. Dulkadirliilerden Rüstem Bey de Melik Arslan'a karşı Akkoyunlu tarafına geçti. Bununla beraber Dulkadirliilerden Kara Bey, Bayat boyundan Abdi ve Hüseyin Beyler 1457 yılında Uzun Hasan'ın hizmetine girdi. Ancak Uzun Hasan'ın rakibi Cihangir'in kardeşi Rüstem Tarhan'ın Akkoyunlu topraklarına geldiğini öğrenen Türkmenlerden sekiz yüz kişi Suriye'ye göç etmek için harekete geçti. Uzun Hasan göç eden Türkmenlerin geri döndürülmesi için oğulları Halil Bey ve

Uğurlu Muhammet Bey'i görevlendirdi. Halil Bey ve Muhammet Bey Türkmenlere yetişerek onları göçten döndürmeye çalıştı. Beş yüz kişilik bir grup göç etmekten vazgeçerek Uzun Hasan'ın hizmetine girdi. Bu dönemde Akkoyunlular, Rüstem Tarhan ile bir savaş yaptı. Muhtemelen bu savaşa Dulkadirlilerden Bayat ve Avşar boylarından Türkmenler de katıldı (Tihrani, 2014:166; R. Yinanç, 1989:58; M. Yinanç, 1978:253; Gökhan, 2015: 198).

Melik Arslan Bey, 1464 yılında Karamanoğullarının elinde bulunan Kayseri'ye saldırdığında Karamanoğulları Akkoyunlulardan yardım istedi. Bu durum Dulkadiroğulları ile Akkoyunluların arasını açtı. Uzun Hasan sürekli olarak Dulkadirlielerin elindeki Harput'u almak için fırsat kolluyordu (Arifi Paşa, 1915:34; Tihrani, 2014:241; R. Yinanç, 1989:59). Nitekim Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan, Mayıs 1465'te Memlûk sultanına Dulkadirli elindeki Harput ile Gerger'i takas etmeyi teklif etti. Ancak Memlûk sultanı Harput'un Dulkadirlielere ait olduğunu belirterek bu teklifi kabul etmedi. Uzun Hasan hem Memlûklerin olumsuz cevabı hem de Karamanoğullarının yardım isteğine karşılık Dulkadirlielerin elindeki Harput'u kuşattı (Cezar, 2011:556; Gökhan, 2015:198).

Melik Arslan, Harput'un kuşatılması üzerine otuz bin kişilik ordusuyla harekete geçerek Fırat'ı geçip Akkoyunlulara saldırdı. Bu ilk saldırıda Melik Arslan, Akkoyunluların ileri gelenlerinden Bişan oğlu Süleyman ve Halil Tavaci'nin kardeşi İbrahim'i ele geçirdi. Ancak çarpışmanın devamı Dulkadirlielerin aleyhine oldu. Uzun Hasan kuvvetlerini toparlayarak Melik Arslan'ın üzerine yürüdü. Akkoyunlular, Dulkadirli beyini önce Malatya sonra da Elbistan'a kadar takip etti. Uzun Hasan'ın Elbistan'a doğru geldiğini öğrenen Melik Arslan, Esendere bölgesine kaçtı. Uzun Hasan, Elbistan'ı işgal ederek yağma yaptı. Akkoyunluların ciddi gücü karşısında dayanamayan Melik Arslan, Uzun Hasan'a elçi göndererek "Ben de size bağlı olanlardanım. Buyuracağınız her işi yerine getiririm." diyerek barış teklifinde bulundu. Uzun Hasan'ın veziri Yahya ve Çiçekoğlu; Melik Arslan'la barış şartlarını görüştü. Uzun Hasan gönderdiği elçiler vasıtasıyla Melik Arslan'a "Sevgi bağları güçlendiği zaman Harput kalesini bizim memurlarımıza teslim et. Çiçekoğlu ile Mevlana Yahya'yı da bu tarafa gönder." diye haber gönderdi. Ceyhan nehrine kadar çekilen Melik Arslan, Eylül 1465'teki anlaşmaya göre aldığı esirleri serbest bıraktı ve dört bin eşrefi altın karşılığında Harput Akkoyunlulara bırakıldı (Hasan-ı Rumlu, 2006:432; Tihrani, 2014:242; İnalçık, 1955:400; R.Yinanç, 1989:60; Aşan, 2012:307; Yiğit, 2005:109).

Memlûk sultanı Hoşkadem, bu dönemde Osmanlılara yaklaşan Melik Arslan'a Harput savaşında yardım etmedi. Melik Arslan beyliğin başkenti Elbistan'ı da terk ederek kaçmak zorunda kaldı. Melik Arslan Bey'in Harput'u kaybetmesi dahi Memlûk sultanını tatmin etmedi. Neticede Memlûkler tarafından

Kahire'den gönderilen bir fedai Melik Arslan'ı, Elbistan'da camide ibadet ederken 1465 yılında katletti (Hasan-ı rumlu, 2006:416; Gezen, 2014:62; Gökhan, 2015:198; M. Yinanç, 1978:259; Koç, 2007: 79).

Şehsuvar Bey (1466-1472) ve Şahbudak Bey (1472-1480) Dönemlerinde Münasebetler

Şehsuvar Bey, 1466 yılında Fatih'in desteği ile Dulkadirli tahtına çıkarıldı. Şehsuvar Bey, doğuya yönelerek Memlklerin elindeki Besni, Birecik, Gerger ve Rumkale (Halfeti) şehirlerini ele geçirdi. Böylece Şehsuvar Bey'in Güneydoğu Anadolu'daki nüfuzu arttı. Bunun zerine Uzun Hasan'a muhalif olan Akkoyunlu Ebu Tahir ve Egil Bey'i Şah Ali, Dulkadirli'lere sığındı. Anadolu'da varlığını ispatlamak ve nüfuzunu genişletmek isteyen Uzun Hasan, Anadolu'daki beylikler üzerinde baskı kurdu. Dulkadir topraklarına göz diken Uzun Hasan, Memlûk Devleti zerinden Dulkadirli Şehsuvar Bey'e saldırmayı planladı. Onun amacı hem Memlklerin dostluğunu kazanmak hem de Şehsuvar Bey'i ortadan kaldırmaktı. Ancak Uzun Hasan bu planına muvaffak olamadı (Arifi Paşa, 1915, 38).

Fatih Sultan Mehmet; Kastamonu, Sinop ve Trabzon'u Osmanlı topraklarına katmak için harekete geçince Koyunluhisar valisi Yar Ali, Diyarbakır hâkimi Bayındır Hasan'dan yardım istedi. Bayındır Hasan Bey, on bin kişilik Akkoyunlu ordusuyla harekete geçti. Hasan Bey, Osmanlılarla ittifak halinde olan Şehsuvar Bey ile karşılaştı. Şehsuvar Bey'in yanında Süleyman Bey, Ankara ve Bursa valisi, Ferhat Bey ve sancak emirleri vardı. Daşkirt'te meydana gelen savaş neticesinde Şehsuvar Bey ve Osmanlı emirleri mağlup oldu. Şehsuvar Bey'in maiyetinden iki yüz kişi öldü ve altmış kişi de esir düştü. Daha sonra Gedik Ahmet Paşa'nın yardımı gelmesiyle Akkoyunlular mağlup edildi (Hasan-ı Rumlu, 2006:386; Tihrani, 2014:255).

Ebu Bekir Tihrani bu savaşı şöyle zikreder:

“İki ordunun kaldırdığı toz iki kutup yıldızının başına kondu. Işığın kaynağı toz ve toprakla görünmez oldu.”

“Savaş vadisinin hayvanların tırnağından savaşçıların koşuşturma darbesiyle

Ovanın ve ln bütün taşı kumu, tozlaşıp gözlere sürme oldu.

Öyle bir ateş düştü ki onun ısısından yaş kuru yanıyordu.”(Tihrani, 2014:255).

Dulkadirilerde Şehsuvar Bey'e muhalif olanların Akkoyunlulara sığınması iki bey arasında gerginliğin yeniden artmasına neden oldu. Diğer yandan Dulkadiriler, Memlûklere karşı arka arkaya yaptıkları savaşlarda başarılı oldu. Memlûklere yaklaşarak Dulkadirilere zarar veremeyen Akkoyunlular, politika değiştirerek Dulkadirilere yakınlaşıp Suriye'ye saldırmak istediler. Akkoyunluların bu hamlesiyle birlikte Dulkadirilerin önemli tehlikeler yaratmaya başladığının farkında olan Memlûkler, 1472 yılında Şehsuvar Bey'i yakalatarak onu Babü'z-Züveyle'de astırdılar. Onunla beraber kardeşlerinden de bazıları katledildi veya tutuklandı (Halil Edhem, 1926:310; Gökhan, 2015:198).

Şehsuvar'ın ve kardeşlerinin bertaraf edilmesinden sonra Memlûkler tarafından Dulkadir Beyliği'nin başına getirilen Şahbudak'ın, taht mücadelesine gireceği çok kimse kalmadı. Sadece doğuda bir rakibi vardı. O da yeğeni Melik Arslan'ın oğlu Arslan Bey'di. Arslan Bey, daha önce Uzun Hasan'ın hizmetine girerek Tebriz'e yerleşmişti. 1469 yılında Çağatay hükümdarı Ebu Said'e karşı yaptığı savaşta elde ettiği başarılar onun ön plana çıkmasını sağladı. Şehsuvar idam edildikten sonra Uzun Hasan, Venedik'ten Akkoyunlu topraklarına silah sevkiyatını kolaylaştırmak için Karaman tahtına Pir Ahmet ve Kasım beyleri yerleştirdi. Bu münasebetle Akkoyunlular Karamanlı topraklarına yöneldiler. Karamanlı topraklarına giden yol ya Osmanlı üzerinden ya da Dulkadir toprakları üzerinden geçiyordu. Akkoyunlular bu geçişi Karaman topraklarından yapmaya karar verdiler. Akkoyunlu kuvvetlerinin başında Bektaş oğlu Ömer Bey vardı. Dulkadirli Arslan Bey³ de bu kuvvetlere eşlik etti (R. Yinanç, 1989:76; Tihrani, 2014:316).

Ömer Bey, Erzincan'a gelince Amasya valisi şehzade Bayezid'e mektup göndererek bir bahane ile Osmanlı topraklarından geçme izni istedi. Bu mektup Şehzade Bayezid'e ulaşmadan Tokat'ta Rumeli Beylerbeyi Şarabdar Hamza Bey'in eline geçti ve Hamza Bey şehzadeye sormadan Akkoyunlulara geçiş izni verdi. Akkoyunlular Tokat'ı tahrip ettikten sonra Karaman ülkesine girdiler. Diğer yandan kuvvetlerinin Tokat'a girdiğini öğrenen Uzun Hasan, Diyarbakır cihetinden Kâhta ve Gerger'e yürüyüp buraları ele geçirdi. Dulkadir topraklarının doğu sınırında üstünlük sağlayan Uzun Hasan, Şahbudak'ı itaate davet etti. Şahbudak hemen Memlûk sultanı Kayıtbay'a haber göndererek bu duruma acilen müdahil olmalarını istedi. Bunun üzerine Kayıtbay, Yeşbek komutasında bir orduyu Akkoyunlular üzerine gönderdi. Yeşbek komutasındaki ordu Osmanlıların da Akkoyunlulara saldırdığı haberleriyle cesaretlendi. Neticede Memlûk kuvvetleri 1472 yılında Akkoyunluları Fırat'ın diğer tarafına kaçırmayı başardı (Göğebakan, 2002:863; R. Yinanç, 1989:77).

³ Dulkadirli Arslan Bey, Akkoyunluların Doğu ve Güneydoğu seferlerinde onlara hizmet etmiştir (Tihrani, 2014: 354,376; Hasan-ı Rumlu, 2006:464,492,516).

Safevîlere Karşı Dulkadirilerin Akkoyunluları Desteklemesi ve Dulkadirilerin Doğu Seferi

Akkoyunluların siyasi tarihi açısından 1473 Otlukbeli Savaşı oldukça önemlidir. Uzun Hasan bu savaşta hem batılı devletlerden hem de Anadolu'daki siyasi teşekküllerden destek almaya çalıştı. Bu amaçla Osmanlı padişahının nnden kaçan beylere kucak açtı. Dulkadirilerden şah Mehmet, Rüstem ve Süleyman Bey; Karamanoğullarından Pir Ahmet ve Kasım Bey, İsfendiyoğlu Kızıl Ahmet Bey, Germiyanoğlu, İnaloğlu, Bozca emirleri, Pazarlı Beyoğlu, Tozanlı oğulları, Mehmet elebi gibi önemli isimleri yanına çekti. Bu kişiler Uzun Hasan'ın sayesinde eski glerine kavuşacaklarını umut ettiler (Yücel, 1991:121; Koç, 2007:89). Buna karşılık Fatih Sultan Mehmet de Uzun Hasan ile aynı politikayı izledi. Fatih, Dulkadiroğlu şehsuvar Bey'e yazdığı bir mektupta Uzun Hasan'dan kaçarak Osmanlı topraklarına sığınmış olan bazı boylardan ve kabilelerden duyduğu memnuniyeti dile getirmekteydi. Bunlar arasında Akkoyunlulardan Egil kalesi beyi, Karakoyunlulardan Abu Tahir ve şah Ali Bey, gebelerden on bin çadır halkı ile Bozcaoğlu Susa Bey, Sevindk Bey ve İnaloğlu İbrahim Beyler bulunmaktaydı. Daha sonra Uzun Hasan bunlardan Bozcaoğlu ile İnaloğlu'nu tekrar kendi tarafına çekti (Baykal, 1957:270; Koç, 2007:90). Neticede 11 Ağustos 1473 günü meydana gelen Otlukbeli savaşında Fatih Sultan Mehmet, Uzun Hasan'ı mağlup edince Dulkadirilere doğudan gelecek tehlike de ortadan kalktı (Uzunçarşılı, 2011b:101; R.Yinanç, 1989:77). Akkoyunlular, Dulkadiriler üzerinde nüfuz sahibi olmak istiyordu; ancak diğer taraftan Osmanlıların ve Memlklerin de aynı düşünde olması Akkoyunluların Dulkadiriler zerindeki emellerinden vazgeçmesine sebep oldu (Cezar, 2011:587).

Otlukbeli mağlubiyetinin ardından 1478 yılında Uzun Hasan'ın da vefatıyla Akkoyunlular çok zayıfladı. 1501 yılından itibaren bölgede yeni bir güç ortaya ıktı. Erdebil kökenli Sfi bir aileden gelen şah İsmail çok kısa sürede Azerbaycan, Irak ve İnan bölgelerini ele geçirdi. şah İsmail'in ortaya çıkışı hem Dulkadiriler hem de Akkoyunlular için pek de iyi olmadı. Çünkü şah İsmail, hem Dulkadir topraklarındaki hem de Akkoyunlu topraklarındaki Kızılbaş Türkmenleri kendi çatısı altına çekiyordu.

Safevî Devleti kurulduktan sonra bölgede kendisine rakip olabilecek Akkoyunluları oldukça yoğun şekilde baskı altında tuttu. şah İsmail, şerur savaşında Akkoyunlu şehzadesi Murat Mirza'dan Bağdat'ı alınca Murat Mirza, Maraş'a kadar gelip Dulkadirli Alaüddeve (1480-1515)'ye sığındı (Musalı, 2012: 403; Sümer, 1989:273; Karaca, 2002:764; Koç, 2007:108). Alaüddeve,

Murat Mirza'ya güzelliği dillere destan olan kızı Benli Hatun'u⁴ vererek onu damadı yaptı⁵ ve ona istediği askeri yardımını sağladı (Gökhan, 2012b:106). Alaüddeve verdiği bu destekle Mirza'nın Akkoyunlu topraklarını Şah İsmail'den geri almasını istiyordu (Woods, 1993:268). Şah İsmail'in tedbirsiz bir anında Mirza Alaüddeve'den aldığı yirmi bin kişilik kuvvetle Bağdat'ı tekrar ele geçirdi (Arifi Paşa, 1915:49; Musalı, 2012:404; H. Yinanç, 1978:162). Ancak Murat Mirza burada kalıcı olamadı. Şah İsmail, Akkoyunlu hükümdarı Elvend Mirza'nın üzerine yürüyerek onu bertaraf ettikten sonra Murat Mirza ile mücadeleye başladı. Onu da mağlup etti ve Irak-ı Acem, Fars ve Kirman'ı da alarak Safevî topraklarına kattı. Diyarbakır bölgesini de ele geçiren Şah İsmail, Akkoyunlu topraklarına tam anlamıyla sahip oldu. Murat Mirza ise önce Dulkadiroğullarına sığındı sonra da Yavuz Sultan Selim'in hizmetine girdi. Osmanlı ordusuyla Çaldıran seferine katılan Murat Mirza Çaldıran zaferinden sonra Yavuz Sultan Selim'den aldığı kuvvetlerle Diyarbakır üzerine yürüdü. Ancak Urfa valisi olan Eçe Sultan Kaçar'a yenildi. Onun kesilen başı Şah İsmail'e gönderildi (Koç, 2007:109).

Akkoyunlu hükümdarı Mirza Elvend Han 910 (1504-1505) tarihinde vefat edince devlet erkânı başa geçecek hükümdar konusunda ikiye bölündü. Bunlardan bir kısmı Emir Bey'i hükümdar yapmak istedi. Diğer kısım ise Dulkadiroğlu Alaüddeve'ye başvurarak Akkoyunlu Ahmet Beyzade Zeynel Bey'i⁶ (Uğurlu Mehmet'in oğlu) hükümdar etmek istediklerini belirtti. Bunun üzerine Alaüddeve, kardeşi Abdürrezzak Bey'i, oğlu Ahmet Bey'i Zeynel Bey ile birlikte Diyarbakır'a gönderdi. Abdürrezzak Bey ve Ahmet Bey Diyarbakır'a

⁴ Şah İsmail, Alaüddeve'nin güzelliği dillere destan kızı Benli Hatun ile evlenmek istedi. Alaüddeve, önce kızını Şah İsmail'e vereceğini beyan etse de daha sonra siyasi mücadelenin etkisiyle Şah İsmail'in Şiiliğini bahane ederek onu Şah İsmail'e vermedi. Benli Hatun'u Akkoyunlu Şehzadesi Murat ile evlendirdi. Alaüddeve damadı Şehzade Murat'a siyasi destek de verdi (Şükürov, 2012:228; Uğur, 1987:59; R. Yinanç, 1989:90; Gündüz, 2008:452; Gökhan, 2012b:106).

Şah İsmail, Alaüddeve'den damadı Murat Mirza'yı isteyince Alaüddeve: "... *Sultan Murad ise bana sığınmıştır ve şimdi damadımızdır. İltimas ederim ki, kendi dedeniz olan Hasan Padişah'ın mezarı hatırına bu kez onun kusurunu affedersiniz ve onu bana bağışlayasınız...*" demiştir. Mirza Murat daha sonra Osmanlılara sığındı. Yavuz Sultan Selim, Murat'ı doğu sınırına beylerbeyi olarak atadı ve ona büyük bir saygı gösterdi. Murat, Yavuz'un teyzesi aynı zamanda da Dulkadirli hükümdarı Alaüddeve'nin kızıyla evlenmiş olması sebebiyle Yavuz'un eniştesi idi. Murat'ın bu evliliğinden Yakup ve Hasan isimli iki oğlu vardır (Gündüz, 2015:37; Alptekin 1992:434; Koç, 2007: 114).

⁵ Bu evlilikten Hasan ve Yakut Beyler dünyaya geldi (Woods, 1993: 269; Gündüz, 2015: 37; Alptekin 1992: 434).

⁶ Âlemârâ-yi Şâh İsmâ'il'i kaynak gösteren Namıq Musalı, Zeynel Bey'den bahsederken "Alaüddeve'nin sarayında beslediği Akkoyunlu Şehzadesi Göde Ahmet oğlu Zeynel" ifadesini kullanır (Musalı 2012:404).

gelince Emír Bey’i hemen zincire vurdu ve Diyarbakır, Mardin ve Hasankeyf kalelerini de ele geçirdi. Dulkadirliler Egil’i Abdal Bey’e, Selim kalesini de Selimođluna teslim etti. Silvan, Abdürrezzak’ın oğlu Hudadad’a, Savur ise diğer oğlu Hamza’ya verildi. Dulkadirliler bu harekât ile Urfa, Diyarbakır ve Mardin bölgelerinde ciddi bir baskı kurdu. Mardin şehrindeki Lala Murat, Lala Dilcan, Elvend Bey’in Lalası ve Keteođlu Ali gibi şehrin ileri gelenleri Dulkadirlilere bağlılıklarını bildirdiler. Mardin’e Kul Yunus idaresinde üç yüz kişilik bir Dulkadir garnizonu yerleştirildi. Mardin’i hâkimiyet altına aldıktan sonra Dulkadirliler Karabey oğlu Abdi’yi günümüzde Irak’ın kuzeybatısında bulunan Sincar bölgesine gönderdi. Abdi Bey, Cizre-i Mevsil’e kadar ilerledi ve burada fetih hareketlerinde bulundu (Sümer, 1976:28-29; Gökhan, 2015:201).

Daha sonra Abdürrezzak Bey ve Ahmet Bey, Emír Bey’i de yanlarına alarak Urfa’ya gittiler. Alaüddeve’nin oğlu Şahruh Bey de Urfa kuşatmasında katıldı. Dulkadir öncü birliklerinden Yunus Bey, Mevsilli Türkmenlerinden Halil Sufiođlu Yusuf’u mağlup etti. Mevsilli Türkmenleri Halep’e çekilirken Alaüddeve’nin oğlu Ahmet Bey, Halep’e kadar Mevsilli Türkmenlerini takip etti. Şahruh babası Alaüddeve’ye bir ferman göndererek Güneydoğu Anadolu’daki bütün bölgelerin ele geçirildiği haberini verdi (Minorsky, 1955:319; Gökhan, 2015:201). Zeynel Bey ise Diyarbakır hükümdarlığını alarak Diyarbakır’da kaldı. Abdülhay’ı da Diyarbakır’a vali yaptı. Dirayetsiz ve dünya malına düşkün Abdülhay, Diyarbakır’a gelip bölgeyi ele geçiren Emír Bey tarafından öldürüldü. Emír Bey, Alaüddeve’nin intikam alacağını bildiği için Safevîlere yaklaştı (Arifi Paşa, 1915:50).

Alaüddeve’nin amacı Akkoyunlulara yardımdan ziyade bölgenin hâkimiyetini ele geçirmektir. Bu sırada İran’daki hâkimiyetini güçlendirmekle uğraşan Şah İsmail, Alaüddeve’nin Akkoyunluları destekleyip Güneydoğu Anadolu’da yaptığı faaliyetleri öğrenince çok sinirlendi. Diğer yandan Dulkadirlilere gönderilen Safevî elçisi Ustaclu Oğlan Emet, Alaüddeve tarafından tutuklatılıp Gökgözlü’de hapsedilince Şah İsmail Dulkadirliler üzerine büyük bir sefere çıktı ve Şah İsmail, Dulkadirlileri mağlup ederek onların en önemli iki şehri olan Maraş ve Elbistan’ı tahrip etti (bk. R. Yinanç, 1989).

Kış yaklaşınca Şah İsmail İran’a çekildi. Şah İsmail, Anadolu’dan ayrılır ayrılmaz Alaüddeve derhal doğuda kaybettiği yerleri tekrar ele geçirmek için harekete geçti. Akkoyunlu Emir Bey, Elbistan’a gelirken Diyarbakır’ın idaresini kardeşi Kayıtmaz’a teslim etmişti. Şah İsmail tarafından Diyarbakır valiliğine getirilen Ustaclu şehri teslim almak için Diyarbakır’a geldi. Ancak Safevîlere karşı içinde düşmanlık besleyen Kayıtmaz şehri ona teslim etmedi. Bölgenin Kürt halkı Safevîlere çok da meyletmedi. Kürtlerin sürekli tacizi altında kalan Ustaclu, Mardin tarafına gitmek zorunda kaldı. Ustaclu, Diyarbakır’ı terk ettikten sonra Kayıtmaz, Şeyh İbrahim Gülşenî vasıtasıyla Alaüddeve’ye bağlılığını arz etti.

Kayıtmaz'ın bu tavrından çok memnun kalan Alaüddeve ona kızını vermeyi vaat etti ve kardeşi Abdürrezzak'ı nikâh yapılması için vekil tayin etti. Hemen ardından Alaüddeve, Kayıtmaz'a destek için oğlu Sarı Kaplan Kasım ile Erdivane idaresinde bir kuvveti Diyarbakır'a gönderdi. Bu gelişmeleri haber alan Ustaclu 1509 yılında sekiz yüz kişilik bir kuvvetle kardeşi Kara Bey'i Diyarbakır'a yönlendirdi ve kendisi de kardeşinin hemen ardından Diyarbakır önlerine geldi. Meydana gelen çarpışmada Alaüddeve mağlup oldu ve oğullarından Kasım ile Erdivane esir düştü. Şah İsmail bu iki kardeşin derhal huzuruna getirilmesini istedi. Ustaclu, Şah İsmail'e onları sağ göndermek yerine onların kesik başlarını gönderdi. Nihayetinde Diyarbakır şeriflerinden birinin yardımıyla Ustaclu şehri tamamen ele geçirerek direnişçileri ortadan kaldırdı (R. Yinanç, 1989:94; Gündüz, 2015:75; Gökhan, 2012a:284, Demir, 2002:1448). Bu tarihten sonra Akkoyunluların bölgede çok fazla bir etkisi kalmadı ve Dulkadirli-Akkoyunlu siyasi ilişkileri sona erdi.

Sonuç

Dulkadir Beyliği-Akkoyunlu Devleti münasebetlerini ilk dönem münasebetler, rekabet dönemi ve yakınlaşma dönemi olmak üzere üç dönemde değerlendirmek kanaatimizce yerinde olacaktır. İlk dönem münasebetlerde Dulkadirli ile Akkoyunluların ittifakla Kuzey Suriye'deki siyasi meselelere müdahil olduğu görülmektedir. Nitekim bu birliktelik Kuzey Suriye'de Memlûklere karşı isyan eden Cekem'in Kuzey Suriye'deki Türkmenler üzerindeki nüfuzunu kırmayı başarmıştır.

Doğası gereği tarihteki siyasi oluşumların büyük kısmı, siyasi varlıklarını kazandıktan ve kendilerini güçlü hissetmeye başladıktan sonra sınırlarını genişletmek istemişlerdir. Bu münasebetle sınır komşusu olan Dulkadirli ile Akkoyunluların çıkarları aynı coğrafyada çatışmış ve ittifak dönemi uzun sürmemiştir. Rekabet dönemi olarak adlandırabileceğimiz ikinci dönemdeki münasebetler başlangıçta Harput üzerinden gerçekleşmiştir. Halil Bey döneminde Dulkadirli eline geçen Harput, Akkoyunluların topraklarına katmak istediği bölgelerin başında geliyordu. Uzun Hasan'ın Akkoyunlu tahtına geçmesiyle birlikte Akkoyunluların Anadolu'daki nüfuzu iyice arttı ve Dulkadirli-Akkoyunlular münasebetleri bu dönemde gergin bir hal aldı. Bu dönemde Güneydoğu Anadolu, iki siyasi teşekkül arasında üstünlük mücadelelerinin yaşandığı saha haline geldi. Özellikle Uzun Hasan, 1465 yılındaki Dulkadir seferinde Dulkadirli emiri Melik Arslan'a karşı ciddi bir başarı sağlayarak Dulkadirli'nin merkezi Elbistan'a kadar ilerlemeyi başarmıştır. Osmanlıların desteğiyle Melik Arslan'ın yerine geçen Şehsuvar Bey döneminde Dulkadirli Akkoyunlulara karşı yeniden toparlanma fırsatı bularak doğuda kaybettikleri toprakların büyük kısmına yeniden hâkim oldular.

Otlukbeli Savaşı (1473), Uzun Hasan'ın vefatı (1478) ve Safevîlerin siyasi teşekkül olarak ortaya çıkması Akkoyunluların tarihi seyrini değiştirdi ve Akkoyunlular zayıfladılar. Akkoyunluların zayıflaması ve aynı dönemde Dulkadirlilerin başına Alaüddeve Bey'in geçmesi -bu dönem Dulkadirlilerin güçlerinin zirveye ulaştığı dönemdir- Dulkadirliler ile Akkoyunlu múnasebetlerinde yeni bir döneme girilmesine neden olmuştur. Alaüddeve bu dönemde zayıflayan Akkoyunlu topraklarını Safevîlere karşı tampon olarak kullanmak ve Akkoyunlu topraklarında üstünlük kurmak amacıyla özellikle Safevîlere karşı Akkoyunlulara siyasi ve askeri olarak destek verdi. Hatta Alaüddeve iki kızını Akkoyunlulara vererek onlarla akrabalık bağı kurdu. Ayrıca Akkoyunluların iç mücadelelerine müdahil olarak Maraş'tan Mardin'e kadar uzanan sahada Dulkadirlilerin siyasi ve askeri faaliyet alanı bulmasını sağlamıştır. Alaüddeve'nin Akkoyunlulara karşı izlediği siyasete bakılırsa Alaüddeve, Akkoyunlu topraklarını Dulkadir Beyliği topraklarına katmak istiyordu. Ancak şah İsmail'in ortaya çıkışı ve bölgedeki faaliyetleri Akkoyunlu Devleti'nin tarih sahnesinden çekilmesine neden olmuştur.

KAYNAKÇA

- Ağır, Abdullah Mesut (2012), “**Memluk Sultanı El-Melik Ez-Zahir Seyfed-Din Çakmak Döneminde Memluk-Dulkadir Múnasebetleri (1438-1453)**”, Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu, C.1, Ed. Cevdet Kabakçı, Serdar Yakar. Kristal Reklam ve Matbaa, İstanbul.
- Akdağ, Mustafa (1979), **Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi**, C.1-2, Tekin Yayınevi. Ankara.
- Akyol, Hasan (2004), **Akkoyunlu-Karakoyunlu Mücadelesi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Alptekin, Coşkun (1992), “**Türkiye Selçukluları**”, Doğuştan Günümüze Büyük İşlam Tarihi, C.8, Çağ Yayınları. İstanbul.
- Arifi Paşa (1915), “**Elbistan ve Maraş'ta Dulkadir Oğulları Hükümeti**”, TOEM, C.V-VII, İstanbul.
- Aşan, Muhammet Beşir (2012), “**Dulkadiroğulları Döneminde Harput**”, Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu, C.1, Ed. Cevdet Kabakçı, Serdar Yakar, Kristal Reklam ve Matbaa, İstanbul.
- Baykal, Bekir Sıtkı (1957), “**Uzun Hasan'ın Osmanlılara Karşı Katı Mücadeleye Hazırlıkları ve Osmanlı-Akkoyunlu Harbinin Başlaması**”, Belleten, XXXI, S.82, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

- Darkot, Besim (1987), “**Harput**”, İslam Ansiklopedisi, C.5, MEB Yay, İstanbul.
- Demir, Necati (2002), “**Hacıemiroğulları Beyliği**”, Türkler, C. 6, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Ebu Bekir-i Tihrani (2014), **Kitab-ı Diyarbekriyye**, Çev. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ersan, Mehmet, Alican Mustafa (2014), **Türklerin Kayıp Yüzyılı Beylikler Devri Türkiye Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Gezen, Nihal (2014), **Ramazanoğulları-Memlûkler Devlet İlişkileri**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Göğebakan, Göknur (2002), “**Doğu Anadolu’nun Osmanlı Hâkimiyetine Giriş**”, Türkler, c.9, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Gökhan, İlyas (2012a), “**Dulkadir Beyliği Hanedanı Mensupları ile Komşu Devlet ve Beylik Hanedan Mensupları Arasında Yapılan Siyasi Evlilikler**”, Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu, C.1, Ed. Cevdet Kabakçı, Serdar Yakar, Kristal Reklam ve Matbaa, İstanbul.
- Gökhan, İlyas (2012b), “**Marashlı Meşhur Kadınlar**”, Kahramanmaraş Kültürü, Ed. İlyas Gökhan, Mesut Akben, Kemalattin Koç, Kahramanmaraş Kültürü, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş.
- Gökhan, İlyas (2015), “**Dulkadir Türkmenlerinin Diyarbakır ve Yöresindeki Faaliyetleri**”, Dulkadir Beyliği Araştırmaları, Ukde Yayınevi, Kahramanmaraş.
- Gündüz, Tufan (2008), “**Safeviler**”, DiA, C.35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Gündüz, Tufan (2015), **Kızılbaşlar Tarihi Tarih-i Kızılbaşan**, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Halil Edhem (1926), **Garbi Anadolu’da Selçukluların Varisleri**, Matba-i Amire, İstanbul.
- Hasan-ı Rumlu (2006), **Ahsenü’t-Tevarih**, Çev. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

S.Alç Dulkadir Beyliği-Akkoyunlu Devleti Münasebetleri

- İnalçık, Halil (1955), “**Mehmed II**”, İslam Ansiklopedisi, C.7, MEB, İstanbul.
- Karaca, Behset (2002), “**Safevi Devleti’nin Ortaya Çıkışı ve II. Bayezid Dönemi Osmanlı-Safevi İlişkileri**”, *Türkler*, C.9, Ed. Hasan Celal Güzel vd. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Karadeniz, Hasan Basri (2008), “**Dulkadir Beyliği Tarihine Bir Bakış**”, *Dulkadir Beyliği Araştırmaları II*, Ukde Yayınları, Kahramanmaraş.
- Koca, Salim (2015), **Anadolu Türk Beylikleri Tarihi**, 3. Baskı, Berikan Yayınevi, Ankara.
- Koç, Haydar (2007), **Fatih Devrinde Osmanlı-Akkoyunlu İlişkileri**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Koyuncuoğlu, Tülay (2004), **İbn İyâs’ın Bedai’ez-Zuhur fi Vekâi’ ed-Duhr Adlı Eserindeki Ramazanoğulları ve Akkoyunlular ile İlgili Kayıtlar**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisan Tezi, İzmir.
- Minorsky, V. (1955), “**Mardin**”, İslam Ansiklopedisi, C. 7, MEB Basımevi, İstanbul.
- Musalı, Namıq (2012), “**Anonim Bir Safevî Müellifinin Gözüyle Dulkadir Beyliğinin Son 20 Yıllık Tarihine Bakış**”, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu*, C.1, Ed. Cevdet Kabakçı, Serdar Yakar, Kristal Reklam ve Matbaa, İstanbul.
- Mustafa Cezar (2011), **Mufassal Osmanlı Tarihi**, C.1-6, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Sümer, Faruk (1976), **Safevi Devleti’nin kuruluşunda Anadolu Türkmenlerinin Rolü**, Güven Matbaası, Ankara.
- Sümer, Faruk (1989), “**Akkoyunlular**”, *DİA*, C.2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- şkrov, Qiyas (2012), “**şah İsmail ve Dulkadiroğulları**”, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu*, C.1, Ed. Cevdet Kabakçı, Serdar Yakar, Kristal Reklam ve Matbaa, İstanbul.
- Uğur, Ahmet (1987), **İbn-i Kemal**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Tekser Ofset, İzmir.

- Uzunçarşılı, İ. Hakkı (2011a), **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ. Hakkı (2011b), **Osmanlı Tarihi**, C.2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ünal, Mehmet Ali (1997), “**Harput**”, DİA, C.16, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Woods, John E. (1993), **300 Yıllık Türk İmparatorluğu Akkoyunlular**, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Yiğit, Fatma Akkuş (2005), **Akkoyunlu-Memlûk Münasebetleri**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yinanç, M. Halil (1978), “**Akkoyunlular**”, İslam Ansiklopedisi, C.1, MEB, İstanbul.
- Yinanç, Refet (1989), **Dulkadir Beyliği**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Yücel, Yaşar (1991), **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.